

Overweging 2 september 2012 - Dominicuskerk Utrecht

Deuteronomium 4,1 - 2 + 6 – 8 ; Ps. 15; Jacobus 1,22-25; Marcus 7, 1 - 8 + 14-15 + 21-23

1.

'Jullie wassen niet eens je handen'. 'Maar jullie maken met al dat gewas van jullie pas echt vuile handen': je zou het idee kunnen krijgen dat we met het evangelie van vanmorgen verzeild zijn geraakt in een verkiezingsdebat. 'U spreekt de waarheid niet, meneer Rutte'. 'Maar u bent hypocriet, meneer Samson'. Iets van gekissebis en conflict zit er waarschijnlijk inderdaad wel achter de tekst die we zojuist hoorden: Joden en christenen strijden over wie zich de erfgenamen mogen noemen van de opdracht, die wij Mozes namens God aan zijn volk hoorden geven: voor iedereen zichtbaar te maken hoe goed het is in en vanuit de verbondenheid met God te leven. 'Jullie houden de schatten die wij ontvangen hebben teveel voor jezelf', zeggen de christenen tegen degenen die hier de farizeeën en de schriftgeleerden worden genoemd. 'Maar jullie gooien onze erfenis te grabbel en zo blijft er niets van over', zeggen de farizeeën tegen de christenen. Hoe kun je nu denken dat je de wereld verandert door je aan de wereld te passen en alle vormen overboord te gooien die ons kunnen helpen niet van de wereld te worden? Hoe moeten de mensen dan zien dat je van God bent en niet van de wereld die vol zit met kwade gedachten, ontucht, diefstal, moord, overspel, hebzucht, gemeenheid, bedrog, bandeloosheid, jaloezie, laster, hoogmoed en lichtzinnigheid - een hele waslijst, zeker, maar het is de lijst van Jezus, volgens het Marcusevangelie. Dat deze en dergelijke dingen ons bedreigen, daarover zijn de farizeeën en Jezus het eens. Maar hoe weer je die bedreiging af?

Wat Marcus in dat korte stukje tekst beschrijft, beslaat in het evangelie van Matteüs heel hoofdstuk 23. Keer op keer laat Matteüs Jezus daar zeggen wat er mis is met de schriftgeleerden en farizeeën en hoezeer wat zij doen een pervertering betekent van het verbond van God met het Joodse volk dat ze zeggen te bewaren. Het is bij jullie allemaal buitenkant, is het steeds terugkerende verwijt, en waar het om gaat, dat verlies je uit het oog; sterker nog, jullie suggereren dat die buitenkant is waar het om gaat.

Soms kom je ergens binnen en de inrichting eist al je aandacht op: hoe mooi de meubelen zijn hoe strak de kasten, hoe schoon de vloerbedekking, hoe kostbaar de schilderijen. Je kunt er het gevoel van krijgen dat je de harmonie van de ruimte verstoort, dat je schoenen het tapijt bevuild, je kleren vloeken bij de bekleding van de bank. In plaats van dat het huis je welkom heet, voel je je erdoor buitengesloten. Het huis het tegenovergestelde geworden van wat het zou moeten zijn: een plaats om samen te komen elkaar te vinden en te leren kennen, met elkaar relaties aan te gaan.

Je kunt ook je eigen leven zo inrichten dat het buitensluit wat het moet koesteren, we kunnen ons collectieve leven zo inrichten dat mensen zichzelf ervaren als verstoring van de harmonie in plaats van als een bijdrage aan het geheel. We doen dat, vind ik, op dit moment in een verbijsterende mate. De ouderen en de zieken, de kinderen op dagverblijven en de kinderen die thuis worden opgevoed, de ouders die teveel werken en de ouders die te weinig werken, de leerlingen die te vroeg van school gaan en de studenten die te lang studeren: wie is er geen probleem? Ik vind dat heel benauwend en ik hoor graag en met grote opluchting dat waar dit gebeurt het goede leven dat God ons gunt misschien wel met de lippen wordt geëerd, maar het hart van de gemeenschap er ver van is verwijderd. Ik voel mij dus blijkbaar niet zonder reden vaak zo slecht op mijn plaats.

2.

Juist als we alles buiten willen sluiten wat een bedreiging vormt voor wat we menen te zijn en te moeten zijn, tast het ons tot in het hart aan: daarvoor waarschuwt Jezus. Hierbij moeten we niet denken dat dit vooral anderen bedreigt, dat dit iets zou zijn van een wettisch Jodendom of een zich aan de Sharia ophangende islam. 'Pas op voor het zuurdesem van de farizeeën', zegt Jezus elders in het evangelie (Matteüs 16, 6; Lucas 12, 1): wat je bij andere meent te zien, kan heel gemakkelijk jezelf infecteren en alles wat je denkt en doet doordringen. We kunnen ons gemakkelijk rijk rekenen en ik geloof daarom dat het van groot belang is om goed te zien hoe vreemd en onlogisch de positie eigenlijk is die Jezus inneemt.

Leven, overleven en goed leven was in de tijd van Jezus niet bepaald vanzelfsprekend. Het is nog steeds niet vanzelfsprekend, al zijn er ten dele andere bedreigingen die zich anders manifesteren. Maar om alleen maar de verhalen aan te duiden die mij de afgelopen maand van

dichtbij of verder weg ter ore kwamen: iemand die in drie weken wordt verteerd door kanker, een jongen van zestien die een eind aan zijn leven maakt en zijn ouders en broer verbijsterd achterlaat, een man die na een leven hard werken nog geen twee jaar van zijn pensionering sterft aan een hartaanval, en twee ultrajonge ouders die hun baby naar het ziekenhuis brengen omdat het ziek is; als het kindje dood is blijkt het het *shaken baby syndrom* te hebben en de politie stelt een onderzoek in. Ik heb het dan nog niet gehad over kredietcrisis en klimaatverandering, de kans dat je je baan verliest, de mogelijkheid dat je partner je zomaar verlaat voor een ander: het gebeurt allemaal en het tast het leven van mensen ten diepste aan. Wat is er dan logischer om je tegen dergelijke zaken tewezer te willen stellen, er niet door besmet te willen raken door er zoveel mogelijk afstand van te nemen en te houden. Dat is reinheid: erop uit zijn dat de bedreigingen van het kwaad je niet aantasten door er afstand van te houden, er niet direct mee in aanraking te komen, het weg te wassen.

Deze reinheid, zegt Jezus nu, is niet nodig. Je hoeft geen afstand te houden van het kwaad en de vernietiging, de ziekte en de armoede, de pijn en de dood. Want waar de krachten van de vernietiging botsen op de krachten van opstanding, zijn deze laatste het sterkst. Wees niet bang voor de dood, want het is een weg ten leven, terwijl elke poging de dood buiten te sluiten er uiteindelijk op uitloopt dat je de dood binnenhaalt en het leven buitensluit. Wil je korte metten maken met 'kwade gedachten, ontucht, diefstal, moord, overspel, hebzucht, gemeenheid, bedrog' enzovoort, dan moet je ze niet proberen af te weren, maar je laten dragen door vertrouwen op wat God, de onoverwinnelijke bron van alle leven, te geven heeft.

Kunnen we dat opbrengen? Niet uit onszelf, denk ik – tenminste, ik niet.

3.

Als Jezus in het evangelie van vandaag zegt dat niet wat van buitenaf in de mens komt, haar of hem onrein kan maken, maar dat de mens onrein wordt van hetgeen uit hem- of haarzelf komt, dan betekent dat natuurlijk niet dat ziekte tussen de oren zit en een chirurg zijn handen niet hoeft te wassen voordat hij een patiënt opereert. Maar we moeten inzien dat het hierbij gaat om tradities van mensen die respect verdienen voor zover ze zinvol blijken en het leven blijken te dienen. Het gebod van God is iets anders en ligt als het goed is aan deze tradities van mensen ten grondslag. In het evangelie van Matteüs stelt Jezus tegenover de neiging van de farizeeën om de uiterlijkheden van de wet centraal te stellen, gerechtigheid, barmhartigheid en trouw (Matteüs 23, 23). Gerechtigheid, barmhartigheid en trouw: daar leven we van, daar leven anderen van en voor zover het in onze macht ligt moeten we het elkaar mogelijk maken er inderdaad van te leven. Misschien is dat wel een goede leidraad in deze verkiezingsperiode en nu iedereen zich overal klaar maakt om een nieuw werkjaar te beginnen.

Anders gezegd, christenen onderscheiden zich van de wereld van onrecht, onbarmhartigheid en ontrouw *niet* door zichzelf ervan af te sluiten en vrij te houden, want dat kunnen ze net zo min als wie ook. Zij onderscheiden zich door iedereen uit te nodigen om in de ruimte te leven van God die recht, barmhartigheid en trouw is. Die ruimte kan niet beveiligd worden, maar is met alle bedreiging veilig omdat zij Gods ruimte is. Christenen onderscheiden zich niet door iets eigens in de wereld te zetten, maar door zich toe te vertrouwen aan het recht dat de vermoorde Jezus deed opstaan, aan de barmhartigheid die hij belichaamde en aan de trouw die ons nog altijd in gemeenschap met hem doet leven. Wat dat precies betekent weet ik ook niet, maar ik denk dat ons uiteindelijk niets anders rest.